

برنامه ریزی درسی (۲)

آموزش و پرورش (۴)

برنام آگه فرصت داورا

به
پدرش

۲۵/۱۰/۱۳۸۸

برنامه ریزی درسی

چستی، چایی، چگونگی و چالش ها

دکتر نعمت الله موسی پور

استاد دانشگاه هرمزگان

وزارت آموزش عالی

سرشناسه: موسی پور، نعمت الله، ۱۳۴۳ - عنوان و نام پدیدآور: برنامه ریزی درسی: چستی، چربی، چگونگی و چالش ها/ نعمت الله موسی پور؛ [برای] دانشگاه هرمزگان. | مشخصات نشر: تهران: شرکت هم رخ نگاشت، ۱۴۰۳.
 مشخصات ظاهری: ۵۶۰ ص. | فروست: برنامه ریزی درسی؛ ۲. آموزش و پرورش؛ ۴.
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۱۳۸۴-۶-۵ | وضعیت فهرست نویسی: فیبا | یادداشت: کتابنامه. | موضوع: برنامه ریزی درسی Curriculum Planning
 شناسه افزوده: دانشگاه هرمزگان | شناسه افزوده: University of Hormozgan
 رده بندی کنگره: LB۲۸۰۶/۵ | رده بندی دیویی: ۳۷۵/۰۰۱ | شماره کتابشناسی ملی: ۹۷۸۵۰۲۶

عنوان کتاب:	برنامه ریزی درسی: چستی، چربی، چگونگی و چالش ها؛
عنوان به انگلیسی:	Curriculum Planning: What, Why, How, and Challenges
نویسنده:	نعمت الله موسی پور؛
ناشر همکار:	دانشگاه هرمزگان؛
گرافیک:	چهار نقش؛
چاپ:	پردیس دانش؛
نوبت چاپ:	اول، پاییز ۱۴۰۳؛
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۹۱۳۸۴-۶-۵
شمارگان:	۵۰۰ نسخه؛
قیمت:	۵۱۰،۰۰۰ تومان؛

کلیه حقوق برای انتشارات هم رخ نگاشت و مؤلف محفوظ است. هر گونه بازنشر چاپی، الکترونیکی یا صوتی منوط به اجازه کتبی ناشر است.

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان وحید نظری، پلاک ۸۲، طبقه ۴، واحد ۸
 تلفن: ۰۹۱۰۳۳۰۳۸۸۲ و ۰۲۱-۶۶۹۷۳۷۶۶
 وبسایت: www.hamrokh.com

دانشگاه هرمزگان

برای حفظ محیط زیست، کاغذ این کتاب از منابع جنگلی مدیریت شده و تجدیدپذیر تهیه شده است.

فهرست

پیشگفتار

بخش اول: کالبدشناسی برنامه‌ریزی

۱۹	فصل اول: کالبدشناسی (تشریح) برنامه‌ریزی
۲۰	مقدمه
۲۱	۱-۱. مفهوم و گستره برنامه‌ریزی
۲۵	۱-۲. مراحل برنامه‌ریزی
۲۸	۱-۳. اقتضائات برنامه‌ریزی
۲۹	۱-۴. ویژگی‌های فعالیت برنامه‌ریزی
۳۲	۱-۵. ضرورت برنامه‌ریزی
۳۵	۱-۶. انواع برنامه‌ریزی

۴۱	فصل دوم: کالبدشناسی برنامه‌ریزی تربیتی
۴۲	مقدمه
۴۳	۲-۱. مفهوم تربیت و گستره آن
۵۵	۲-۲. برنامه‌ریزی تربیتی
۵۷	۲-۳. انواع برنامه‌ریزی تربیتی
۶۴	۲-۴. جنبه‌های دیگر برنامه‌ریزی آموزش و پرورش

۶۷	فصل سوم: کالبدشناسی برنامه‌ریزی درسی
۶۸	مقدمه
۶۸	۳-۱. برنامه‌ریزی درسی
۶۹	۳-۲. برنامه درسی
۹۰	۳-۳. تعاریف برنامه درسی در جایگاه واقعیت دانشی
۹۷	۳-۴. انواع برنامه درسی در موقعیت تربیتی

بخش دوم: کارکردشناسی برنامه‌ریزی درسی

۱۰۷	فصل چهارم: طراحی (معماری) برنامه درسی
۱۰۸	مقدمه
۱۰۸	۴-۱. جایگاه برنامه درسی در نظام آموزشی
۱۱۳	۴-۲. مراحل برنامه‌ریزی درسی
۱۱۵	۴-۳. سطوح برنامه‌ریزی درسی در نظام‌های آموزش و برنامه درسی
۱۱۷	۴-۴. تولید برنامه درسی
۱۱۸	۴-۵. طراحی برنامه درسی
۱۳۴	۴-۶. ارکان برنامه درسی
۱۳۶	۴-۷. ساختار برنامه درسی
۱۳۷	۴-۸. برنامه‌ریزی درسی در نظام رسمی آموزش ایران

۱۴۳	فصل پنجم: مبانی برنامه‌ریزی درسی
۱۴۴	مقدمه
۱۴۴	۱-۵. مبانی برنامه‌ریزی درسی
۱۴۶	۲-۵. مبانی برنامه درسی یا مبانی برنامه‌ریزی درسی؟
۱۵۰	۳-۵. دیدگاه‌های صاحب‌نظران درباره مبانی برنامه‌ریزی درسی
۱۵۶	۴-۵. ترکیب دیدگاه‌های مربوط به مبانی برنامه‌ریزی درسی
۱۵۹	۵-۵. ماهیت مبانی برنامه‌ریزی درسی
۱۶۱	۶-۵. تبیین نهایی مبانی برنامه‌ریزی درسی
۱۷۳	فصل ششم: منابع برنامه درسی
۱۷۴	مقدمه
۱۷۵	۱-۶. منبع برنامه درسی چیست؟
۱۷۷	۲-۶. تجربه به‌کارگیری منابع در تولید برنامه درسی
۱۷۹	۳-۶. نسبت مبانی برنامه‌ریزی درسی و منابع برنامه درسی
۱۸۰	۴-۶. منابع برنامه درسی
۲۰۲	۵-۶. مسائل به‌کارگیری منابع در تولید برنامه درسی

بخش سوم: کردارشناسی برنامه‌ریزی درسی

۲۰۹	فصل هفتم: مخاطبان و منطق برنامه درسی
۲۱۰	مقدمه
۲۱۰	۱-۷. پاره اول: مخاطبان و نحوه عمل آنان
۲۳۰	۲-۷. پاره دوم: منطق و جایگاه آن در فرایند برنامه‌ریزی درسی
۲۴۱	فصل هشتم: اهداف و فرصت‌های آموختن برنامه درسی
۲۴۲	مقدمه
۲۴۲	۱-۸. پاره اول: تعیین و تدوین هدف‌های برنامه درسی
۲۵۴	۲-۸. پاره دوم: برخی از هدف‌های بخش عمومی آموزش و پرورش
۲۷۵	فصل نهم: تدارک و سازمان‌دهی فرصت‌های آموختن
۲۷۶	مقدمه
۲۷۶	۱-۹. پاره اول: تدارک فرصت‌های آموختن برای برنامه درسی
۳۰۳	۲-۹. پاره دوم: سازمان‌دهی فرصت‌های آموختن و محتوای برنامه درسی
۳۱۸	۳-۹. پاره سوم: استفاده (بهره‌گیری) از فرصت‌های آموختن
۳۳۱	فصل دهم: زمان و موقعیت مواجهه با فرصت‌های آموختن
۳۳۲	مقدمه
۳۳۴	۱-۱۰. پاره اول: زمان برخورداری از فرصت‌های آموختن
۳۴۴	۲-۱۰. پاره دوم: موقعیت مواجهه با فرصت‌های آموختن/محتوا

فصل یازدهم: ارزشیابی یادگیری و انطباق برنامه درسی ۳۷۹

مقدمه ۳۸۰

۱-۱۱. پاره اول: ارزشیابی پیشرفت تحصیلی ۳۸۱

۲-۱۱. پاره دوم: انطباق یا سازگارسازی برنامه درسی ۳۹۳

بخش چهارم: کارایی برنامه ریزی درسی

فصل دوازدهم: اجرای برنامه درسی ۴۰۹

مقدمه ۴۱۰

۱-۱۲. نظریه های اجرای برنامه درسی ۴۱۱

۲-۱۲. واقعیت های اجرای برنامه درسی ۴۲۲

فصل سیزدهم: ارزشیابی برنامه درسی ۴۳۹

مقدمه ۴۴۰

۱-۱۳. انواع ارزشیابی برنامه ۴۴۱

۲-۱۳. مفهوم ارزشیابی برنامه ۴۴۲

۳-۱۳. مراحل ارزشیابی برنامه درسی ۴۴۳

۴-۱۳. رابطه ارزشیابی برنامه و برنامه ریزی در آموزش و برنامه درسی ۴۴۴

۵-۱۳. پرسش های اساسی جریان ارزشیابی برنامه ۴۴۵

۶-۱۳. الگوهای ارزشیابی برنامه درسی ۴۵۲

۷-۱۳. مبانی تفاوت الگوهای ارزشیابی برنامه درسی ۴۶۴

۸-۱۳. طبقه بندی بدیل الگوهای ارزشیابی برنامه درسی ۴۶۶

۹-۱۳. نقد و بررسی الگوهای ارزشیابی برنامه درسی ۴۶۹

فصل چهاردهم: پژوهش و نظریه سازی در برنامه ریزی درسی ۴۷۵

مقدمه ۴۷۶

۱-۱۴. بنیادهای روش علمی ۴۷۶

۲-۱۴. رویکردهای حاکم بر پژوهش علمی ۴۷۹

۳-۱۴. ابعاد و انواع پژوهش علمی ۵۰۴

۴-۱۴. طبقه بندی انواع پژوهش در عرصه برنامه های درسی ۵۱۱

فصل پانزدهم: نوآوری، تغییر و تعالی برنامه درسی ۵۱۷

مقدمه ۵۱۸

۱-۱۵. تبیین مفهومی ۵۱۸

۲-۱۵. معلمان و تغییر، نوآوری و تعالی برنامه های درسی ۵۲۰

۳-۱۵. تغییر و تعالی برنامه درسی ۵۲۳

۴-۱۵. رویکردهای ناظر به تغییر برنامه درسی ۵۲۵

۵-۱۵. تغییر و تعالی معلمان ۵۳۰

۶-۱۵. نوآوری و اصلاح برنامه درسی در آموزش مدرسه ای ایران ۵۳۴

پیشگفتار

از روی تو پرده بر نینداخت	در پای تو هر که سر نینداخت
آن مرغ که بال و پسر نینداخت	در تو نرسید و پی غلط کرد
تا جان چو پیاده در نینداخت	کس بارخ تو نباخت اسبسی
آن را که چو شمع سر نینداخت	نفزود غم تو روشنایی
در باخت سرو و سپر نینداخت	بارت بکشم که مرد معنی

(سعدی)

خواست‌های انسانی به سهولت حاصل نمی‌شوند. آنان که برای «روز دگر و هوای دیگر» در کوشش‌اند، می‌دانند که رسیدن به آنچه بهتر است، دشواری بسیار دارد. برای آن «سرباختن» و «سپرنینداختن» لازم است تربیت در میان صناعات بشری دارای چنین وضعیتی است. نمی‌توان به انتظار تحقق آن نشست و برای آن تدبیر نساخت. آن را وقتی به واقع خواهان باشی، آنگاه در تلاشی جانفرسا ممکن است به دست آوری.

یکی از پدیده‌های مهم حیات بشر در دوره نوین آن است که برای «روش» ارزش بسیار قائل است. کوشش بشر برای رسیدن به «واقعیت» دارای تاریخی بلند است و در این راه، فراز و فرود بسیار داشته است. شاید بتوان گفت که شناخت واقعیت همیشه برای عقلای جوامع بشری مطرح بوده اما آنچه جهان گذشته را از جهان جدید متمایز می‌کند تمرکز بر جنبه‌های اجتماعی و تاریخی روش دستیابی به واقعیت است. اینکه روش مهم است، بدان معنا نیست که یک روش قطعی و همیشه منتهی به دستاورد صادق (واقعیت) وجود دارد؛ بلکه فقط تأکید بر روشی است که اصولاً دستاوردهای درست آن بیشتر از دستاوردهای نادرست آن باشد.

در فرایند کوشش‌های بشری برای دستیابی به واقعیت، روش‌های متعددی مطرح شده است: برهان، یقین، شهود و تجربه. این چهار روش دارای اهمیت بسیار هستند اما هر یک از آن‌ها نزد گروه‌هایی از عقلا در دوره‌های مختلف حیات بشر دارای اهمیت بیشتر بوده‌اند. عقلا باور دارند این روش‌ها نیز نمی‌توانند به کشفی بلا تردید برسند! آن‌ها فقط می‌توانند مدعی شوند که در کوشش برای رسیدن به واقع، کمتر خطا می‌کنند. در زمانه کنونی، «تجربه» دارای ارزش و مقبولیت فراگیر شده است. علوم جدید اصولاً در دامن این روش رویداده‌اند. دستاوردهای عملی علوم جدید آنقدر حیرت‌انگیز است که برای روش تجربی، حرمت فراوان بیافریند. این موضوع در عرصه تربیت و برنامه‌دستی نیز مطرح است.